

Річкова та пластикова грамотність, а також завдання на зменшення відходів для компетентних рятувальників річок

Аттіла Давід Молнар, Аліз-Хайнал Бодісни, Аннамарія Фаркаш,
Жужанна Біттер, Зіґа Сьольоші-Шебештен

ПОСІБНИК РЯТУВАЛЬНИКІВ РІЧОК, книга 3

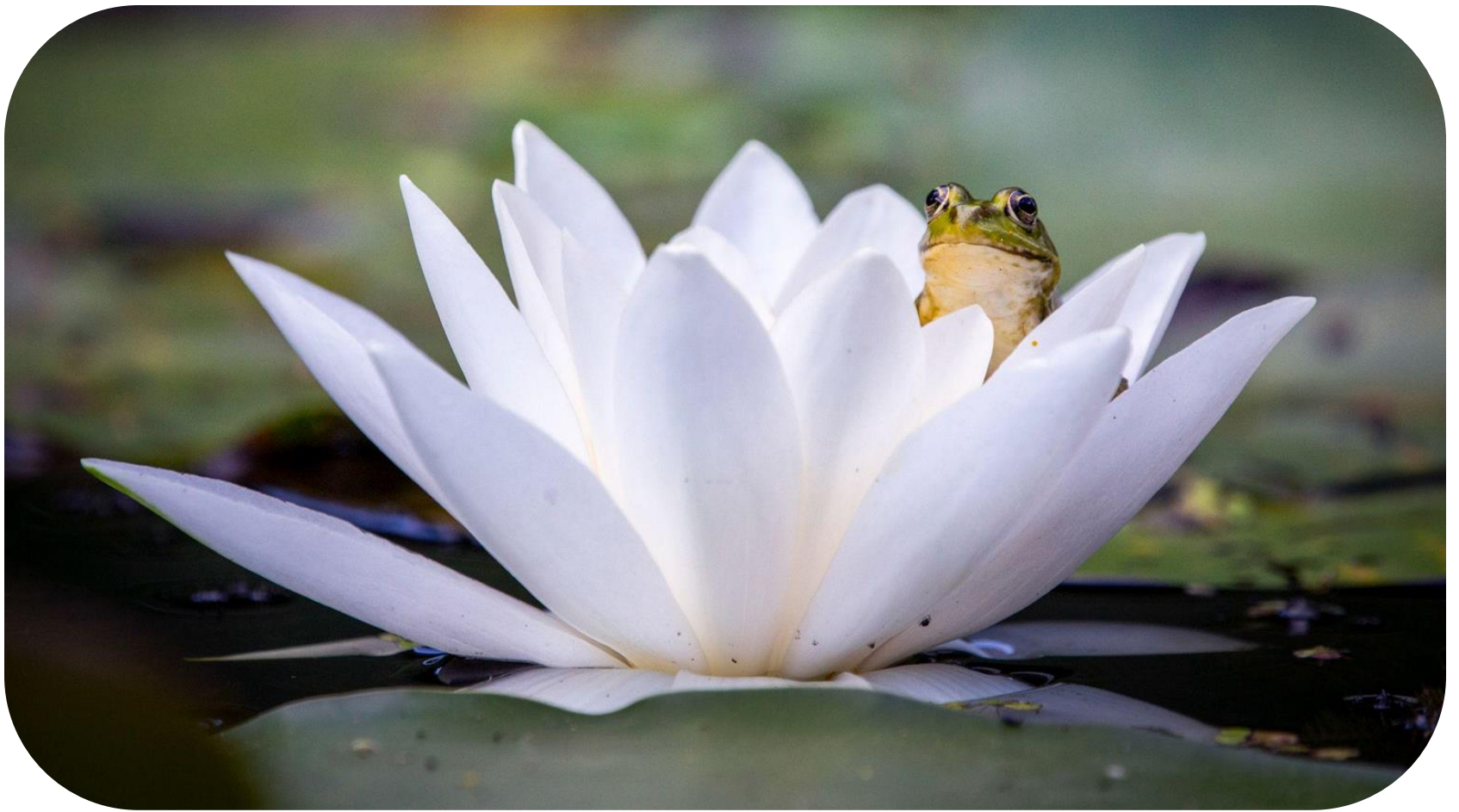

Серія навчальної літератури «Чиста Тиса»
Е-книга, друге видання

Фінансується Європейським Союзом. Думки та твердження, висловлені в цьому матеріалі, відображають точку зору автора(ів) і не обов'язково збігаються з офіційною позицією Європейського Союзу або Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (EACEA). Ані Європейський Союз, ані EACEA не можуть бути притягнуті до відповідальності через них.

Фінансується
Європейським Союзом

Квітка білого латаття (*Nymphaea alba*) утримується над поверхнею води бульбашками повітря, що утворюються в листках. Серед пелюсток очеретяна жаба чекає на необережних комах, якими вона може поласувати. Фото: Крістіна Палвелді.

ПОСІБНИК РЯТУВАЛЬНИКІВ РІЧОК КНИГА 3

Серія «Посібник рятувальників річок» створена для педагогів, вихователів-екологів та фахівців, які цікавляться річками та природними водоймами. Мета книги, виданої усіма «мовами Тиси» в електронному форматі, – незалежно від державних кордонів продовжити виховання покоління, дружнього до річок. Програми Erasmus+ «5 країн - 1 рік» (5in1) та «Школи рятувальників річок» (FMIP) за допомогою цікавих ігрових занять поглиблюють у дітей базові знання про основи річкової та пластикової грамотності, сприяючи таким чином очищенню річки Тиса, яка потерпає від забруднення. Основною цільовою аудиторією цієї серії навчальних матеріалів є діти старших класів, але завдяки безпосередній мовній підтримці ми також щиро рекомендуємо її вчителям, педагогам, а також волонтерам, які працюють із учнями базової школи. Якщо ця книга вам сподобалася, зверніть увагу на інші навчальні матеріали, розроблені в рамках проєктів 5in1 та FMIP, які можна безкоштовно завантажити з вебсайту «Чиста Тиса».

www.tisztatisza.eu

Волонтери та рятувальники річок PET Кира систематично відвідують освітні заклади, які беруть участь у програмі «Школи рятувальників річок». Фото: Богларка Рошта.

ВІТАЄМО ЗНОВУ НА ПАЛУБІ!

ВСТУП ТА ЗМІСТ

Приємно знову бачити Вас та ваш клас серед наших читачів! Перші дві книги «Посібника рятувальників річок» навчили вас основ річкової та пластикової грамотності. Якщо ви опрацювали перші дві книги, то із натхнених зацікавлених осіб вже перейшли у розряд ПЕТ-матросів, пізніше – ПЕТ-піратів, які активно працюють в інтересах чистої, вільної від пластику річки. Спочатку ви обрали, потім взяли під опіку і очистили чудову ділянку берега річки, а ваша школа поповнила ряди «Шкіл рятувальників річок», яких стає дедалі більше і більше. Як можна далі розвиватися? Третя книга, спираючись на **визнаннях міжнародною спільнотою 9 правил (9R) зменшення відходів**, покаже нам, як ми можемо зробити більше в інтересах очищення річок та довкілля вдома, у школі та майстерні, біля річки, а також в усьому світі. Ця книга розвиває ключові компетентності, за допомогою простих вправ і порад показує, як ми можемо бути свідомими та освіченими не тільки у справах річок, а ще й у питаннях пластикових та інших відходів.

Крім корисної та цікавої інформації, ми ознайомимо молодь із можливостями кар'єрного та професійного розвитку. Кожному розділу варто приділити більше часу; вони побудовані у звичному для нас форматі: після частин «Карта» та «Компас» слідує частина «До дії!», у якій міститься вступна презентація. Продовжують розділ частини «Підняти якір!», і, звичайно, «Скриня скарбів» із переліком необхідних засобів та обладнання. Якщо ви приймаєте виклик і разом з класом вирушите до пригод, то у вас є всі шанси стати справжніми рятувальниками річок. Дякуємо за допомогу від імені річки та її мешканців! Бажаємо успіху!

Аттіла Давід Молнар, Аліз-Хайнал Бодісни, Аннамарія Фаркаш, Жужанна Біттер та Зіта Сьольоші-Шебештен,
педагоги програми «5 країн – 1 ріка» та «Школи рятувальників річок», а також рятувальники річки
Тиса від PET Кира

РОЗДІЛ 1.
Рятувальники річок
в школі

РОЗДІЛ 2.
Рятувальники річок
вдома

РОЗДІЛ 3.
Рятувальники річок
у майстерні

РОЗДІЛ 4.
Рятувальники річок
на волі

РОЗДІЛ 5.
Рятувальники річок
у світі

1

ПОСІБНИК РЯТУВАЛЬНИКІВ РІЧОК, КНИГА 3
РОЗДІЛ 1, В ЯКОМУ З'ЯСУЄМО, ЧИМ ЗАЙМАЮТЬСЯ

РЯТУВАЛЬНИКИ РІЧОК В ШКОЛІ,

ЩО ЇМ ВІДОМО ПРО ВІДХОДИ ТАКЕ, ЩО НЕ ЗНАЮТЬ ІНШІ, ЯК ВОНИ
ГРАЦЮТЬ НАД ВІДНОВЛЕННЯМ КРУГОСВІТУ ЯК СТАНУТЬ СВІДОМИМИ
СТОЖИВАЧАМИ..

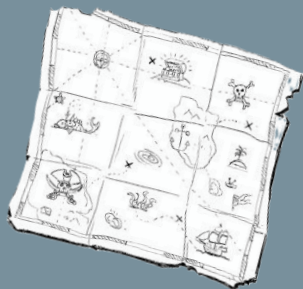

Всесвітній день води – чудова нагода, щоб привернути увагу дітей до пластику та річок. Якщо виросте покоління, свідоме у використанні пластику, то його потраплятиме менше у довкілля. Фото: Вікторія Берберович-Шоварі

КАРТА СКАРБІВ

КУДИ ВЕДЕ ПЕРШИЙ РОЗДІЛ?

3. У першому розділі ви зробите величезний крок вперед. Хто знайомий із правилами 9R, той вважається освіченим у справах відходів. Тому що ці люди можуть діяти в інтересах того, щоб у власному оточенні – у школі чи вдома – змінити шлях відходів. Чим більше відходів буде перероблено, тим менше їх потрапить у довкілля!

1. Ви вже прочитали перші дві книги «Посібника рятувальників річок». Вам подобалися заняття, тому зараз ви відкриваєте третю книгу і переглянете [першу презентацію](#).

2. У перших двох книгах ви познайомилися із основами очищення річок і переробки пластику. Третя книга допоможе вам усунути джерело забруднення.

4. Ті, хто освічені у питаннях відходів, будуть більш свідомими у споживанні. Вони обиратимуть такі товари, використанням яких не шкодитимуть, а навпаки – допомагатимуть довкіллю...

КОМПАС

У ПРИРОДІ ВОДА, ОРГАНІЧНІ РЕЧОВИНИ, ЕНЕРГІЯ – ВСЕ-ВСЕ
ЗНАХОДИТЬСЯ У КРУГООБІГУ. ЯКЩО МИ ХОЧЕМО ЖИТИ В ЄДНОСТІ
З ПРИРОДОЮ, ТРЕБА ГОДУМАТИ ПРО КРУГООБІГ!

Вода перебуває у постійному русі: тече, вирує, крутиться та випаровується.
Фото: Крістіна Палвелді

Наукова назва людського виду – Homo sapiens, що означає «людина розумна». Це добра новина, адже якщо ми мислимо, то можемо розпізнавати свої помилки, вчитися на них; лише так є шанс на покращення. Те, що наші предки та **сучасні дорослі багато чого зіпсували**, – очевидно. Вимирання видів, зникнення природних середовищ існування, глобальна зміна клімату та весь цей пластик у річках – усе це свідчить про те, що люди занадто багато споживають, сильно забруднюють довкілля і дуже віддалилися від природи. На щастя, **надія є!** Сьогодні ми володіємо таким знанням, якого наші предки не мали. Звучить дивно, але це правда: ми розумніші за наших пращурів. А хто мислить, той розуміє, що треба робити! Перше й найважливіше – ми повинні навчитися мислити **кругообігами...**

Кругообіг води – це дійсно процес, схожий на коло: без початку і без кінця. Краплі води постійно мандрують між річками і морями, дощовими хмарами й опадами, джерелами, струмками, озерами та живими істотами. Цей кругообіг рухає **життєдайна енергія Сонця**. Кругообіг крапель води триває мільярди років! Кожна крапля води колись була в морі, океані, річці, і, з великою ймовірністю, була у тілах інших живих істот. Чому ми не можемо створити такий досконалий кругообіг? Тому, бо людство повільно вчиться. Економіка поки що майже всюди функціонує **лінійним способом**. Це означає, що компанії та заводи під час своєї діяльності думають лише про виробництво та продажі, а тим часом виробляють багато таких матеріалів і побічних продуктів, які через деякий час стають зайвими та забруднюють природу. Результатом цього є невідомі природі **сміття та відходи**. Крім того, люди в багатьох місцях втрутилися в кругообіг води. Вкрили міста гарячим асфальтом, випрямили річки. Фахівці давно знають, що робити. Всю економіку потрібно перевести на **циклічну модель**, а також потрібно постійно приділяти увагу кругообігу води. Як і будь-які зміни, це починається вдома. Подивімося на правила 9R, які свідомий рятувальник річок, що мислить кругообігами, застосовує щодня!

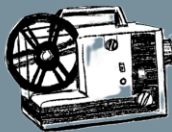
**РЕЦКЛ ВИКОРИСТОВИЙ ЗНОВУ СИРОВИНУ
І ХОРОШІ ДІДІ!**

- **Rethink - переосмисли** – краще використовувуй свої речі, наприклад, разом з іншими!
- **Refuse- відмовляй** – не купуй такі речі, які насправді тобі не дуже потрібні!
- **Reduce - зменшуй** – заощаджуй енергію та гроші, бо менше часто більше!
- **Reuse – використовуй знову** – речі вже використовувались, але ще працюють? Спробуйте і ви ще раз!
- **Repair - відремонтуй** – якщо щось поламалось, відремонтуй, якщо старе, спробуй, дай йому ще один шанс!
- **Repurpose – знайди речам нове призначення** – побачили у предметі невичерпні можливості? Дайте волю фантазії!
- **Recycle – використовуйте сировину знову** – поверніть, викиньте у відсортоване, або дайте сировині нове життя!
- **Rot - компостуй** – органічна сировина та залишки їжі – цінні!
- **React – реагуй та дій** – не проходьте мовчки повз забруднення довкілля!

дрді!

ЧАС ДІЯТИ ЯКЩО ВИГОТОВИ ОТРИМУВАТИ
НОВІ ЗНАННЯ, КЛКАЙТЕ НА ЗОБРАЖЕННЯ
СТРАВА І ВІДКРИЄТЬСЯ **ГРЕЗЕНТАЦІЯ**, ЩО
УЗАГАЛЬНОЄ ГЕРШІЙ РОЗДІЛ

ЯКЩО ВИ ЗАКІНЧИЛИ З ГРЕЗЕНТАЦІЄЮ НАСТАВ
ЧАС ДІЯТИ ГЕРВІТЯДУ ФІЛЬМУ. У СЕРІАЛ «5 КРАЇН-
1 РІКА» ВИ ГОБАЧИТЕ МАЙСТЕР-КЛАС ІЗ
ДРОСЛІДЖЕННЯ СМІТТЄВИХ БАКІВ СУБІТИРИДРО
ФІЛЬМУ ДРОСТУГНІ ВСІМА МОВАМИ НАРОДІВ, ЩО
ЖИВУТЬ БІЛЯ ТИСИ КЛКАЙТЕ **ВІДЕО**

ПІДНЯТИЯКІР!

КОЛЕКТИВНІ ІГРОВІ ЗАВДАННЯ

Якщо ви вже переглянули вступну презентацію, то час перевірити свої знання! Підняти якір, і вперед до пригод! На вас чекають три завдання: пляшкова пошта та пов'язана з нею вікторина, а також одне завдання в приміщенні та одне – на відкритому повітрі. Пляшкова пошта освіжить ваші знання про пластик, а потім перенесе історію пластику на мільйони років у минуле, пов'язуючи її з давніми істотами (1.1). Колективна робота в приміщенні поставить клас перед незвичайним, але захоплюючим завданням, і заохотить усіх до «дослідження сміттевого баку» (1.2). А завдання на повітрі розгляне хороші практики та дії, пов'язані із зменшенням відходів у шкільних коридорах, громадських місцях та на подвір'ї (1.3). На наступних сторінках ви знайдете рекомендації до виконання всіх трьох завдань, а також можете будь-коли повернутися до перегляду презентації. Перейшовши за QR-кодом або посиланням, ви також знайдете слайди до завдань з детальним описом. Бажаємо успіхів у виконанні завдань!

1.1. ПЛЯШКОВА ПОШТА

Прочитайте пляшкову пошту, потім об'єднайтеся у групи та перейдіть до вікторини. Тепер з'ясуємо, хто з вас був уважний :-)_
Детальніше на НАСТУПНІЙ СТОРІНЦІ!

1.2. У ПРИМІЩЕННІ

Покажіть свій сміттевий бак, і ми скажемо, хто ви! Рукавиці на руки – і перевертайте свій домашній сміттевий бак!
Для отримання детальних вказівок
ГОРТАЙТЕ ДВІ СТОРІНКИ!

1.3. НА ПОВІТРІ

Об'єднайтеся у групи, перегляньте спроектовані картинки, оберіть три з 9R, і до роботи! Для отримання вказівок
ГОРТАЙТЕ ДВІ СТОРІНКИ!

Привіт! Ви читаете першу пляшкову пошту третьої книги. Мезозойська ера, або середній період істерії Землі, почалася 252 мільйони років тому і закінчилася 66 мільйонів років тому. Цей період, що тривав близько 180 мільйонів років, також називають епохою динозаврів. Клімат був значно теплішим, ніж сьогодні, величезні території вкривали болота, зарослі папороті та великі праліси. У глибинах боліт і озер органічна речовина тіл мертвих істот за відсутності кисню під великим тиском протягом мільйонів років перетворилася на нафту та природний газ. З решток давніх істот – тобто зі скам'янілостей – утворилося викопне паливо. Оскільки майже весь пластик виготовляється з нафти або природного газу, кожен пластиковий виріб – задня панель телефону, кермо автомобіля, кубик LEGO... мільйони років тому був давньою папороттю, хвощем або динозавром! Щороку виробляється 390 мільйонів тонн пластику; щороку стільки ж решток давніх істот потрапляє з глибин землі на поверхню та перетворюється на пластик. Якщо вже Земля так довго зберігала цих давніх істот у своїх глибинах, то вони заслуговують на те, щоб ми не викидали їх після кількох хвилин використання. Давні кругообіги не можна переривати просто так, без наслідків ...

ПРОЧИТАЛИ? ВПЕРЕД НА ВІКТОРИНУ У ВСТУПНІЙ ПРЕЗЕНТАЦІЇ!

1.2 ЗАВДАННЯ У ПРИМІЩЕННІ ДОСЛІДЖЕННЯ СМІТНИКА У КЛАСІ

Розпочинаємо дослідження смітника! А точніше кажучи: проведемо дослідження методами громадянської науки (citizen science), що ж приховує смітник у класі! Час дослідження не розголошуйте, інакше склад смітника може «змінитися» :). Найкраще, якщо ваш учитель запланує дослідження смітника на день перед його очищенням. Використовуйте захисні рукавички та плівку, на яку ви зможете висипати сміття.

Об'єднайтеся у групи! Хтось буде працювати зі сміттям, інші займатимуться анкетуєю. Ми підготували дві анкети. Перша фіксує фактичні дані, друга – можливі рішення.

Після дослідження обов'язково ретельно приберіть за собою!

Анкету «Дослідження смітника в школі» можна [завантажити тут](#).

ДОДАТКОВЕ ЗАВДАННЯ

Об'єднайтеся у групи! Кожна група отримує 4-5 одиниць сміття зі смітника. Завдання груп – обговорити, яке з правил 9R стосується – або може бути застосоване – до цих відходів. (Наприклад, якщо утворенню цих відходів можна запобігти, то поясніть, як саме). Групи повинні пам'ятати, що рішення, наведені на початку 9R, можуть найбільше наблизити нас до сталої економіки.

1.3 ЗАВДАННЯ НА ПОВІТРІ КОРИСНІ ПОРАДИ І МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ ВІДХОДІВ У ШКОЛІ

Об'єднайтеся у групи. Якщо потрібно, можете використати «метод кришечок», який з успіхом використовували ПЕТ-пірати (опис методу див. у «Посібнику рятувальників річок», [книга 1](#), завдання 1.2). На аркуш паперу запишіть правила 9R. Потім йдіть на коридор, у буфет, живий куточок! Перше завдання: знайдіть хоча б по три позитивні приклади на будь-яке з правил 9R, н-д: завгосп не викинув, а відремонтував діряве відро. Друге завдання: знайдіть такі речі, які школа може покращити (н-д: можна встановити контейнер для компостування чи смітник для сортування відходів). Узагальніть свої спостереження, а далі повідомте про них у класі.

Пластикові кришки та пакувальний матеріал у руках фахівця перетворюються на корисні і довготривалі предмети. Фото: Томаш Гефі Варга.

СКРИНЬ СКАРБІВ

ЗАСОБИ І ПРИЛАДДЯ

- ☐ ІНТЕРНЕТ, ПРОЕКТОР
- ☐ СМТНИК ІЗ СМТТЯМ
- ☐ РУКАВИЦІ
- ☐ ГАЗЕТНИЙ ПАПР/МШКИ ДЛЯ СМТТЯ
КУДИ ВИ ВИСИПЕТЕ СМТТЯ
- ☐ ПЕТ-ПЛЯШКА
- ☐ РУКА ПАПР
- ☐ ОНЛАЙН АНКЕТА
- ☐ ПЕТ ТАБУ

2

ПОСІБНИК РЯТУВАЛЬНИКІВ РІЧОК, КНИГА 3,
РОЗДІЛ 2,
ВЯКОМУ З'ЯСУЄМО, ЩО РОБЛЯТЬ ІНАКШЕ

РЯТУВАЛЬНИКИ РІЧОК ВДРОМА

ЯК ПОВОДЯТЬСЯ ЗІ СВОЇМИ ВІДХОДАМИ, ЯК ЗМЕНШУЮТЬ СВІЙ СЛІДУ
ДОВКІЛІ, А ТАКОЖ ЧОМУ МОЖУТЬ ЗМІНИТИ СТАВЛЕННЯ ІНШИХ

Якщо ми не діятимемо, пакувальний матеріал завалить нас. У прямому сенсі! Саме тому важливо як удома, так і в школі велику увагу звертати на пластик, а також на інші відходи. Фото: Ванда Молнар

КАРТА СКАРБІВ

КУДИ ВЕДЕ ДРУГИЙ РОЗДІЛ?

3. Розумні ПЕТ-пірати та майбутні рятувальники річок не звинувачують інших, не показують на них пальцем. Вони розпочинають сортування у себе вдома. Бо там, де є пластик у річці, там є проблеми з кругообігом! Замість того, щоб потрапити на переробку, пластик потрапляє у навколишнє середовище.

1. У першому розділі ми з'ясували, що роблять інакше рятувальники річок вдома. Після того, як ви ознайомилися і 9 золотими правилами зменшення відходів, час дізнатися, що можна зробити в школі. Тому перегляньте [другу презентацію](#).

2. У вашій школі вже є ПЕТ-пірати, ви вже взяли під опіку ділянку берега. Ви вже знаєте, що пластикове забруднення походить з таких домогосподарств, де зі сміттям поводяться неналежним чином.

4. Але як можна організувати кругообіг там, де про нього навіть не чули? Вам на допомогу прийдуть 9R основних правил зменшення сміття! На їх основі може розпочатися робота: спочатку в школі, а потім – вдома.

КОМПАС

У ПРИРОДІ ВОДА, ОРГАНІЧНІ РЕЧОВИНИ, ЕНЕРГІЯ – ВСЕ
ПЕРЕБУВАЄ У КРУГОБІГУ. ЯКЩО МИ ХОЧЕМО ЖИТИ РАЗОМ З
ПРИРОДОЮ, НАМ ТЕЖ ТРЕБА ЗАМИСЛИТИСЬ ПРО КРУГОБІГ!

Якби це пташеня альбатроса з Мідвею з'явилося на світ в іншу епоху, то, напевно, ще й донині щасливо літало б в небі над океаном... Фото: Кріс Джордан

У 2009 році фотограф **Кріс Джордан** зробив на островах Мідвей фотографію, яка миттєво стала вірусною. На фотографії зображено мертве **пташеня альбатроса**, шлунок якого наповнений пластиковими предметами повсякденного вжитку. Барвисті кришечки, десятки шматочків різнокольорових пакетів стали причиною смерті тварини. Пташеня їло пластик не від хорошого життя. Воно було голодне, а його батьки переплутали пластик, що плавав на поверхні океану, з природною їжею альбатросів – рибами, медузами та іншим морським планктоном. Фотографія Кріса Джордана варта більше тисячі слів. Мільйони людей зрозуміли, яку велику проблему у світі створюють одноразові пластикові вироби... Надмірне споживання та невігластво отруюють життя сотням живих істот навіть за тисячі кілометрів від наших домівок. На щастя, з'явилися **свідомі покупці** та ті пластикові профі, які здатні перетворити викинуті відходи на цінність, на продукт.

Наукові дані підтверджують, що **понад 80% океанічного сміття** формується на суходолі і потрапляє в океан через річки. Це означає, що приблизно 80 зі 100 шматочків пластику, знайдених у тілі мідвейського пташеняти альбатроса, походить із домогосподарств, розташованих **за тисячі кілометрів** від моря. Може статися, що одна з кришечок потрапила туди саме з вашого міста? Це малоймовірно, але, на жаль, можливо. Щоб ваша школа стала справжньою школою рятувальників річок, потрібно подбати про те, щоб від вас не потрапляло сміття в довкілля. Не обов'язково одразу думати про масштабні акції. Достатньо спочатку перевірити, скільки **з 9-ти правил зменшення відходів** діють у вашому класі та школі. Не засмучуйтесь, якщо у вас немає роздільного збору сміття! Станьте першим класом, який його запровадить! Покажіть **гарний приклад!** Не прагніть до негайних змін – краще рухайтесь маленькими кроками, розумно. Якщо ви застрягли або хтось каже, що цим не варто займатися, **черпайте натхнення!** Наприклад, перейдіть за рекомендованими посиланнями та подивіться, як справжні пластикові профі здатні перетворювати відходи на речі; тобто створювати справжні цінності зі сміття, викинутого в довкілля, зібраного з річок та морів. Якщо їм вдалося, то вдасться й нам!

REDUCE & REFUSE! СКАЖИ «НІ» ОД-ОРАЗОВОМУ ПЛАСТИКУ, СТАНЬ СВІДОМИМ СПОЖИВАЧЕМ

- Як справи у приміщенні класу? – сортування сміття і компостування;
- Як справи у класному смітнику? – вивільнення смітника і дослідження сміття;
- Яка ситуація в школі? - дослідження смітників, смітєвих баків та території навколо буфету;
- Що можна виправити? – у групах обговоріть, де варто розпочати;
- Змінюйте! – погодьте свої дії з вчителями та учнями; потім дійте, а результати обговоріть;
- Пластикові профі у світі – якщо ви не впевнені в собі, ось кілька надихаючих прикладів;
- Трендові вироби з відходів із океану - браслет та його друзі, виготовлені зі сміття, зібраного в морях;
- Круті речі з річкових відходів! - плавучий причал, створений рятувальниками річок, пластиковий човен, каное та байдарка рятувальників річок.

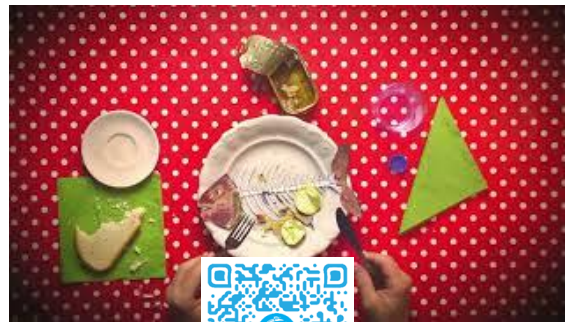

дрді!

ЧАС ДІЯТИ ЯКЩО ВИГОТОВИ ОТРИМУВАТИ
НОВІ ЗНАННЯ, КЛКАЙТЕ НА ЗОБРАЖЕННЯ
СТРАВА І ВІДКРИЄТЬСЯ ПРЕЗЕНТАЦІЯ, ЩО
УЗАГАЛЬНЮЄ ПЕРШИЙ РОЗДІЛ

ЯКЩО ВИ ЗАКІНЧИЛИ З ПРЕЗЕНТАЦІЄЮ НАСТАВ
ЧАС ДІЯТИ ПЕРВІТЯДУ ФІЛЬМУ. У СЕРІАЛ «5 КРАЇН –
1 РІКА» ВИ ОБАЧИТЕ ІСТОРІЮ ПЛАСТИКУ
ТРИВАЛО В МІЛІОНИ РОКІВ СУБІТИРІДНО
ФІЛЬМУ ДІСТУПНІ ВСІМА МОВАМИ НАРОДІВ, ЩО
ЖИВУТЬ БЛЯ ТИСЯ КЛКАЙТЕ ВІДЕО

ПІДНЯТИ ЯКІР!

КОЛЕКТИВНІ ІГРОВІ ЗАВДАННЯ

Підняти якір, і вперед до пригод! Як завжди, на вас чекають три завдання: пляшкова пошта та пов'язана з нею вікторина; а також одне завдання в приміщенні та одне на відкритому повітрі. Пляшкова пошта покаже вам, що не всі предмети, які потрапили у воду, є сміттям; серед них є й такі, що діють як справжні капсули часу і мають дуже цікаву історію (2.1). Після того, як ви засвоїли основи дослідження смітника в школі, виникає питання: що ж приховує смітник удома? Це дослідження може проводити лише той учень, чиї батьки дали на це дозвіл і який має захисні рукавички. Зібрані в анкеті дані, звісно, є анонімними і не можуть бути оприлюднені (2.2). Після дослідження смітника вдома залишається лише пошукати хороші приклади 9R навколо будинку, на подвір'ї чи на вулиці (2.3)! На наступних сторінках ви знайдете допомогу до всіх трьох завдань, і будь-коли зможете повернутися до перегляду презентації. Натиснувши на QR-код або посилання на презентацію "ДО ДІЛ!", ви також знайдете слайди з детальним описом завдань. Бажаємо успіхів у виконанні завдань!

2.1. ПЛЯШКОВА ПОШТА

Прочитайте пляшкову пошту, потім об'єднайтеся у групи та перейдіть до вікторини. Тепер з'ясуємо, хто з вас був уважний :-)_
Детальніше на НАСТУПНІЙ СТОРІНЦІ!

2.2. У ПРИМІЩЕННІ

Попросіть дозволу від батьків, потів руки в рукавиці і нумо досліджувати вміст сміттового відра. Для отримання інструкцій
ГОРТАЙТЕ ДВІ СТОРІНКИ!

2.3. НА ПОВІТРІ

Візьміть папір, олівець і вирушайте на подвір'я, город, вулицю! Питання в тому, чи гесь реалізовується хоч одне з правил 9R? Для отримання детальних інструкцій
ГОРТАЙТЕ ДВІ СТОРІНКИ!

Привіт :)! Це друга пляшкова пошта третьої книги. Весною 2014 року в Балтійському морі рибалка знайшов у своїх сітках коричневу пляшку з-під пива, а в ній – стару листівку. Повідомлення написав 17 травня 1913 року Ріхард Платц, попросивши того, хто знайде, надіслати листівку на його берлінську адресу. Пляшкову пошту він кинув у річку під час подорожі вздовж Ельби, і таким чином вона не лише пропливла сотні кілометрів, але й зі своїм віком у 101 рік довгий час вважалася найстарішою пляшковою поштою. Влада передала вітальну листівку онуці герра Платца. Коли Ангела Ердманн взяла її до рук і прочитала, то була дуже зворушена.

Часто, коли знаходиш предмети під водою, виникає відчуття, що час зупинився. У 2017 році Парк Лі, тайванський вчитель, брав участь в акції з очищення пляжу, коли один з його учнів знайшов оброслу мушлями цифрову камеру, на якій було 500 фотографій – серед них багато весільних світлин. Він завантажив кілька фотографій у соціальні мережі, сподіваючись знайти власника камери. Пост став вірусним, завдяки чому невдовзі і знайшлася власниця: Серіна Цубакіхара, яка загубила камеру під час дайвінг-туру на Окінаві у 2005 році... Водні глибини можуть зберігати відбитки минулого дуже різними способами.

ПРОЧИТАЛИ? ВПЕРЕД НА ВІКТОРИНУ У ВСТУПНІЙ ПРЕЗЕНТАЦІЇ!

1.2 ЗАВДАННЯ У ПРИМІЩЕННІ ДОСЛІДЖЕННЯ СМІТТЕВОГО ВІДРА ВДОМА З ДОЗВОЛУ БАТЬКІВ

Якщо вам сподобалося дослідження шкільного сміттевого відра, і ваші батьки дозволили вам повторити дослідження вдома, то програма громадянської науки (citizen science) може продовжитися! Запитайте своїх батьків, коли вони викидають домашнє сміття, і заплануйте дослідження на попередній день. Відкрийте анкету, розстеліть плівку та висипте на неї вміст смітника. На одну руку одягніть захисну рукавичку, а іншою заповнюйте анкету. Коли ви закінчите заповнення, згрупуйте знайдені у смітнику відходи за тим, які з них можна повторно використовувати, переробити, попередити та яких неможливо уникнути.

Анкету «Дослідження сміттевого відра вдома» можна

[завантажити тут.](https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdffOYFSWrtJD_AS4strmT2SXayiuJYa7sdZ01MEPXYmuOVg/viewform)

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdffOYFSWrtJD_AS4strmT2SXayiuJYa7sdZ01MEPXYmuOVg/viewform

1.3 ЗАВДАННЯ НА ПОВІТРІ КОРИСНІ ПОРАДИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗМЕНШЕННЯ ВІДХОДІВ НА ДВОРІ, У САДУ ТА НА ВУЛИЦІ

Візьміть аркуш паперу, запишіть на ньому правила 9R. Потім вирушайте на подвір'я, у сад та на вулицю! Перше завдання – знайти щонайменше три хороші приклади одного з правил 9R (наприклад: відходи від овочів віддають куркам). Друге завдання – знайти речі, які ваше домогосподарство могло б покращити (наприклад, можна було б облаштувати компостер або контейнери для роздільного збору). Підсумуйте свій досвід, а потім виберіть із правил 9R три, на які протягом наступного місяця ви будете звертати більше уваги у повсякденному житті (наприклад, вам сподобалося правило Refuse, тобто «Відмовляй», і наступного разу в овочевому магазині ви скажете «ні» поліетиленовому пакету, а замість цього понесете овочі додому в руках або у власному полотняному мішечку). Поділіться своїм досвідом у класі!

Чудові квіти глечиків жовтих (*Nuphar lutea*) розпускаються лише вдень; з наближенням ночі їх пелюстки закриваються.
Фото: Крістіна Палвелді.

СКРИНЬ СКАРБІВ

ЗАСОБИ ГРИГАДДЯ

- ☐ ІНТЕРНЕТ, ПРОЕКТОР
- ☐ СМТТЄВЕ ВІДРО
- ☐ РУКАВИЦІ
- ☐ ГАЗЕТНИЙ ПАПР/МШКИ ДЛЯ СМТТЯ,
НА ЯКІЙ ВИСИГАЮТЬ СМТТЯ
- ☐ ПЕТ-ПЛЯШКА
- ☐ РУЧКА ПАПР
- ☐ ПЕТ ТАБУ

Люди носять відходи на берег річки вже тисячі років. Поки це були біорозкладні кухонні відходи, вони не створювали жодних проблем. У 21 столітті ця практика більше не є сталою. Фото: Тамаш Варга

Особливі предмети, які без належного ставлення та належної уваги легко потрапляють у річки. Гумових каченят, електричні лампочки та пластикові пляшки зібрали рятувальники річок з РЕТ Кіра. Фото: Жофія Кабарц

3

КНИГА РЯТУВАЛЬНИКІВ РІЧОК, КНИГА З
РОЗДІЛ 3, ВЯКОМУ З'ЯСУЄМО, ЧИМ ЗАЙМАЮТЬСЯ

РЯТУВАЛЬНИКИ РІЧОКУ МАЙСТЕРИ

ЯК ВОНИ ПОВЕРТАЮТЬ ДР ЖИТТЯ ВИКИНУТИЙ ПЛАСТИК, А ТАКОЖ ЯК ЗА
ДОПОМОГОЮ ПЕРЕРОБЛЕНОГО ПЛАСТИКУ МОЖНА ЗРОБИТИ ЧИСТІШІМ
ДОВКІЛЛЯ

Якщо пластик, зібраний під час очищення річки, потрапить у хороші руки, то, замість смітника, на нього чекає зовсім інша доля. Ці предмети, виготовлені з річкового пластику, щодня нагадують нам: кожен може зробити щось, щоб річки стали чистішими. Фото: Емеше Шілімон, Крістіан Берберович. www.folyomento.hu

КАРТА СКАРБІВ

КУДИВЕДЕТРЕПІЙРОЗДІЛ?

3. У третьому розділі з'ясуємо, скільки різних можливостей є для повторного креативного використання пластику, для створення сталих та дружних до природи речей. Ви отримаєте огляд способів подрібнення та можливостей переплавлення пластику, ознайомитеся із обладнанням та формами для розплавленого матеріалу. З найкращих прикладів ви можете багато навчитися і отримати чимало практичних ідей.

1. З перших двох розділів з'ясувалося, що рятувальники річок знають правила 9R і роблять вибір та покупки свідомо. Але якщо ви теж виробляєте нову продукцію, то виникають нові питання. Саме тому ви відкриваєте третю презентацію.

2. У другій частині «Посібника рятувальників річок» ви вже на базовому рівні познайомилися з Пластиковою майстернею МЮМЮ, з тим, як пластик отримує друге життя. Саме ці знання ви піднімете на зовсім новий рівень.

4. У групах обговоріть, які у вас є можливості у шкільних умовах; оберіть із запропонованих посилань МЮМЮ і починайте створювати такі предмети, які стануть передумовою позитивних змін.

КОМПАС

ЯКЩО ВАМ ВДАЛОСЯ СКАЗАТИ «Н» ОДНОРАЗОВОМУ
ПЛАСТИКУ І ВИСТАЛИ СВДРИМИ ГІГКУЦІЯМИ, МОЖЕМО
ПЕРЕХОДИТИ ДО НАСТУПНОГО КРОКУ. ВИРОБНЦТВО,
ДРУЖЕ ДО ДОВІЛІА

Сідней Стінленд (ліворуч) та її родина – на шиї з першими морськими черепахами, виготовленими з переробленого пластику

Сідні Стінленд народилася в Австралії, у великому гарному будинку. У неї була власна кімната, багато іграшок, але батьків вона бачила рідко, бо їм доводилося багато працювати. Потім прийшла фінансова криза, і сімейний бізнес збанкрутував. Будинок та іграшки продали на аукціоні. Сідней з братом та батьками **переселилися на вітрильник**. Вона втратила свою кімнату, але відтоді весь свій час проводила з батьками та братом. Вони об'їздили Індонезію, навчилися плавати, веслувати, ходити під вітрилами та пірнати з аквалангом, а також познайомилися з морськими істотами і були вражені тим, як багато пластикового забруднення навіть на найвіддаленіших островах: пакети в морі, пластикові пляшки на березі... Одного дня мама Сідней вирішила зробити **намисто у формі морської черепахи**. Для лиття вона зробила форму з перероблених алюмінієвих бляшанок з-під пива, а саму черепаху вилила з пластику, зібраного в морі. Так з'явилося намисто, яке щодня нагадує: моря та океани вразливі..., але кожен може щось для них зробити! З того часу Сідней стала справжнім пластиковим профі, рятувальницею морів та однією із засновниць проєкту **Sea Monkeys Project**.

Голландський дизайнер Дейв Хаккенс у 2013 році написав свою дипломну роботу на тему «**Повторне креативне використання пластикових відходів**». Робота вийшла настільки чудовою, що з неї виросла ініціатива Precious Plastic, яка переробляє побутові відходи за допомогою обладнання, виготовленого власноруч. Дейв створював із пластику дивовижно красиві предмети, до того ж одразу публікував усі свої ідеї в інтернеті. Своїми діями він надихнув багатьох людей, зокрема й волонтерів PET Кура. З машин Precious Plastic була побудована перша МЮМЮ, або **Пластикова майстерня**. Головне послання МЮМЮ: якщо десь налагоджений кругообіг відходів, то там забруднення не потрапляє в річки. МЮМЮ значно розвинулася, вже є МЮМЮ на колесах, плаваюча МЮМЮ і навіть **мініМЮМЮ**, яка поміщається у валізу. У цьому розділі ви познайомитеся з обладнанням, що знаходяться в МЮМЮ; а також отримаєте поради, як створити шкільну громадську пластикову майстерню. Варто спробувати, тому що МЮМЮ – це набагато більше, ніж виробництво продуктів. З викинутих одноразових відходів та пластику, виловленого з річок і морів, МЮМЮ створює такі предмети, які щодня нагадують нам, – так само, як пластикова морська черепаха на шії Сідней – що **кожен може щось зробити для чистіших річок і морів!**

REMANUFACTURE & REFURBISH ДАЙДРУМЕЖИТТЯ
ПРЕДМЕТАМ ДАЙДРУМЕГРИВНАЧЕННЯ ВІДХОДАМ СТАНЬ
ВИРОБНИКОМ ІННОВАТОРОМ ТА РОЗРОБНИКОМ

- [Всесвіт Precious Plastic](#) – ініціатива, що базується на відкритому обміні інформацією – креслення можна завантажити безкоштовно, а обладнання виготовити власноруч;
- [Робота подрібнювача пластику](#) – чому ми називаємо його тисянським крокодилом, як він працює;
- [Індукційна піч і її робота](#) – чому ми називаємо її тисянським драконом, як вона працює;
- [Екструдер і його робота](#) – на що здатна пластикова пряжа;
- [Коротка історія МЮМЮ](#) – як народилася і де подорожувала Пластикова майстерня МЮМЮ від PET Кура;
- [МініМЮМЮ, що котиться у валізі](#) – багато хороших речей поміщаються на маленькому місці; проси для своєї школи і використай її можливості!

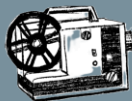

Сідней Стінленд (посередині) особисто завітала у майстерню об'єднання РЕТ Кура, щоб подивитися, як працює виготовлене за кресленнями Sea Monkey Project обладнання для обробки пластику. Фото: Аттіла Молнар

Кубок РЕТ МЇМЇ зараз формує ставлення учнів до пластику.
Немає жодної вікової групи, яку б не захопила ця тема. Фото: Чанад Іванфі

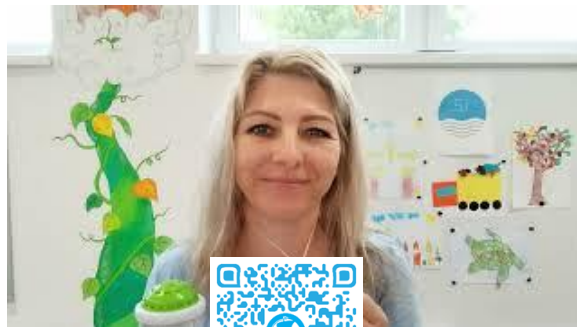
дрді!

ЧАС ДІЯТИ ЯКЩО ВИГОТОВИ ОТРИМУВАТИ
НОВІ ЗНАННЯ, КЛКАЙТЕ НА ЗОБРАЖЕННЯ
СТРАВА І ВІДКРИЄТЬСЯ ПРЕЗЕНТАЦІЯ, ЦО
УЗАГАЛЬНОЄ ТРЕТІЙ РОЗДІЛ

ЯКЩО ВИ ЗАКІНИЛИ З ПРЕЗЕНТАЦІЄЮ НАСТАВ
ЧАС ДІЯТИ ПЕРВІ ТРІДІ ФІЛЬМУ. У СЕРІАЛІ «5 КРАЇН -
1 РІКА» ВИ ГОБАЧИТЕ ЯК ПЛАСТИК
ПЕРЕТВОРЮЄТЬСЯ І ГОЧИНАЄ НОВЕ ЖИТТЯ
СУБІТРИ ДР ФІЛЬМУ ДОСТУПНІ ВСІМА МОВАМИ
НАРОДІВ, ЦО ЖИВУТЬ ВІЛЯТИСИ КЛКАЙТЕ ВІДЕО!

ПІДЯТИЯКІР!

КОЛЕКТИВНІ ІГРОВІ ЗАВДАННЯ

Якщо ви переглянули вступну презентацію, настав час перевірити свої знання! Піднімаємо якір, і вперед до пригод! На вас знову чекають три завдання: пляшкова пошта та пов'язана з нею вікторина, одне завдання в приміщенні та одне в майстерні. Пляшкова пошта за допомогою вражаючого прикладу показує, скільки страждань може завдати живій природі така, здавалося б, невинна річ, як пластикова соломинка. Як показує приклад Final Straw, рішення полягає в розвитку: у мисленні, технологіях та продуктах (3.1). Таким же шляхом пішло PET Кира, коли почало робити човни із відходів. Із завдання в приміщенні ви дізнаєтеся, які інші міжнародні приклади екологічно чистих продуктів та правильного використання пластику існують ще (3.2). Після цього завдання в майстерні покаже вам не лише конкретну практику, а цілий спектр можливостей того, як за допомогою розумних машин та в умовах майстерні створювати власні вироби з переробленого пластику (3.3). Те, який з цих варіантів ви реалізуєте, залежить від конкретної країни, школи та фінансових можливостей. Буде чудово, якщо ви зможете придбати невелику машину, ще краще, якщо ви самі її збудуєте; але вже й роздуми над цими можливостями є чудовим початком! На наступних сторінках ви знайдете допомогу до всіх трьох завдань, і будь-коли зможете повернутися до перегляду презентації. Натиснувши на QR-код або посилання на презентацію "ДО ДІІ!", ви також знайдете слайди з детальним описом завдань. Бажаємо успіхів у виконанні завдань!

3.1. ПЛЯШКОВА ПОШТА

Прочитайте пляшкову пошту, потім об'єднайтеся у групи та перейдіть до вікторини. Тепер з'ясуємо, хто з вас був уважний :-)_
Детальніше на НАСТУПНІЙ СТОРІНЦІ!

3.2. У ПРИМІЩЕННІ

Об'єднайтеся у групи; перегляньте виділені приклади, а також пошукайте нові в інтернеті. Для отримання детальних інструкцій
ГОРТАЙТЕ ДВІ СТОРІНКИ!

3.3. РОБОТА В МАЙСТЕРНІ

Обладнання МІОМІО та його використання. Для отримання детальних інструкцій
ГОРТАЙТЕ ДВІ СТОРІНКИ!

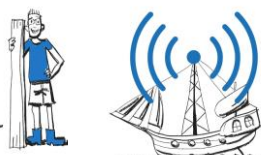
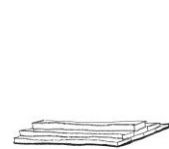

ПЛЯШКОВА ПОДАЗІ.

Привіт! Це третя пляшкова пошта третьої книги. У 2015 році біологиня Крістін Фігенер досліджувала морських черепах біля берегів Коста-Рики, коли помітила, що з ніздрі однієї спійманої черепахи щось стирчить. Її колеги подумали, що це якийсь паразит... Після довгих спроб вони нарешті витягли з носової порожнини черепахи закривавлену соломинку! Увага: відео шокує, людям зі слабкими нервами не рекомендується! Відео про порятунок черепахи стало вірусним, довшу версію переглянули понад сто мільйонів людей, а коротку – 15 мільйонів. (Попередження: перегляд відео рекомендується лише людям зі стійкою психікою!) Треба бути безсердечним або необізнаним, щоб після цього скористатися одноразовою соломинкою. Але як вирішити проблему? Це запитала Емма Роуз Кoen, яка не могла змиритися з тим, що в Сполучених Штатах щодня використовують стільки пластикових соломинок, що ними можна було б обмотати Землю два з половиною рази... Вона довго думала, поки у 2017 році не вигала ідею Final Straw. На виробництво складної, міцної соломинки в металевому футлярі, яку легко чистити, вона попросила 12 500 доларів на платформі громадського фінансування Kickstarter. За кілька тижнів зібралось два мільйони доларів. З того часу в компанії працює вісім осіб, і вона пропонує життєздатну альтернативу одноразовому пластику, який завдає стільки страждань живій природі. Скажіть і ви «ні» одноразовому пластику!

ПРОЧИТАЛИ? ВПЕРЕД НА ВІКТОРИНУ У ВСТУПНІЙ ПРЕЗЕНТАЦІЇ!

3.2 ЗАВДАННЯ У ПРИМІЩЕННІ ПРОГУЛЯНКА ЯРМАРОМ ПЛАСТИКОВИХ ПРОФІ

Повторне використання, переробка, екологічно чисті продукти стають дедалі популярнішими. З'являється все більше ініціатив, стартапів та компаній, які створюють щось модне та круте з відходів, зібраних із довкілля. Ви напевно чули про знаменитий браслет «4Oceans», виготовлений з океанічних відходів...; але чи знаєте ви про великий ярмарок Precious Plastic? Цей вебсайт особливий тим, що тут ви не просто споживачі, які можуть вирішити, купувати щось чи ні. Тут ви самі можете стати виробниками! Якщо є дорослий, який фінансово або знаннями підтримує школу, за його допомоги на цьому сайті ви можете придбати подрібнювачі та плавильні машини для пластику – або безкоштовно завантажити креслення і навіть збудувати їх самостійно! Об'єднайтеся у групи, погуляйте ярмарком, у уві складіть власну Пластикову майстерню. Придумайте, що ви виробляли б у цій майстерні, і поділіться своїми ідеями з іншими!

З ярмарком Precious Plastic можна [ознайомитися тут](#).

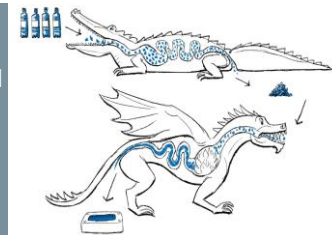
3.3 ЗАВДАННЯ У МАЙСТЕРНІ ВИГОТОВЛЕННЯ ОБЛАДНАННЯ ПЛАСТИКОВИХ ПРОФІ І ПРОДУКЦІЇ З ПЕРЕРОБЛЕНОГО ПЛАСТИКУ

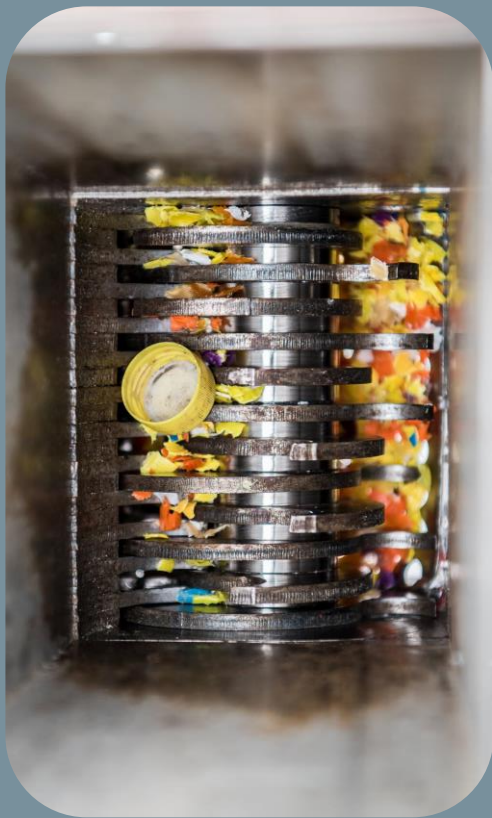
Успіх PET Кура полягає в тому, що ПЕТ-пірати побачили можливість у пластику, що плаває річкою, – і побудували не лише човни, а й справжню плавучу виставку зі сміття (див. FLEX, двома сторінками далі). Якщо ваша школа також відкрита до створення власної пластикової майстерні, то спочатку познайомтеся з найважливішим обладнанням! Серцем кожної МЮМЮ є надійна дробарка. Саме вона подрібнює пластик на дрібні гранули, які добре плавляться (ми в МЮМЮ називаємо її просто крокодилом через її міцні зуби). З гранулами працюють індукційна піч та екструдер, здатні плавити. Індукційна піч під великим тиском подає невеликі кількості в ливарну форму, а екструдер безперервно видавлює великі кількості (в МЮМЮ ми називаємо ці машини драконами). Крім того, є ще листові преси, за допомогою яких можна робити гарні меблі. Якщо ви знайомі з обладнанням та його можливостями, можете подумати про власні вироби! Проекуйте, будуйте, станьте і ви одним із пластикових профі!

Креслення для обладнання можна [завантажити звідси](#).

Відео про виготовлення обладнання можна [переглянути тут](#).

У МЮМЮ [це обладнання](#) ми використовуємо так.

Подрібнювач пластику, який називають тисянським крокодилом і виготовлений за кресленнями Precious Plastic. Цей агрегат вправно подрібнює навіть тверді пластикові кришки. Фото: Аттіла Молнар

СКРИНЬ СКАРБІВ

ЗАСОБИ ГРИГАДДЯ

- ☐ ІНТЕРНЕТ, ПРОЕKTOP
- ☐ 1 СМАРТФОН АБО ПЛАНШЕТ З ПІДКЛЮЧЕННЯМ ДО ІНТЕРНЕТУ НА 5 ОСІБ
- ☐ ГЕТ-ПЛЯШКИ
- ☐ РУЧКА ПАПР
- ☐ ОПИС ГРИ НА ГОВІТРИ, ЗАЛАНІВАНІЙ (РОЗДРУКОВАНИЙ СЛАЙД ПРЕЗЕНТАЦІЇ)

Найбільший у світі корабель ПЕТ-піратів – FLEX-Sárazsadány. FLEX розшифровується як Floating Exhibition, тобто Плавуча виставка. Корабель більш ніж на 90% складається з відходів, під час його будівництва використано кілька тонн переробленого пластику. На цьому кораблі навчається нове покоління рятувальників річок. Фото: Петер Варга.

Випускник ініціативи РЕТ Кира, рятувальник річок під час роботи на річці Марош.
Фото: Жолт Тамаш

4

ПОСІБНИК РЯТУВАЛЬНИКІВ РІЧОК, КНИГА 3
РОЗДІЛ 4, В ЯКОМУ МИ З'ЯСУЄМО, ЧИМ ЗАЙМАЮТЬСЯ

РЯТУВАЛЬНИКИ РІЧОК НА ВОДІ

ЯК ВИКОРИСТОВУЮТЬ ЗАСТОЙ І ВУТАЛКУВАЛЬНУ ДІЮ ВОДИ І ЯК ВОНИ
МОЖУТЬ ПІДРИМВУВАТИ ПОСТІЙНИЙ ЗВ'ЯЗОК ІЗ РІЧКОЮ ТА МОРЯМИ

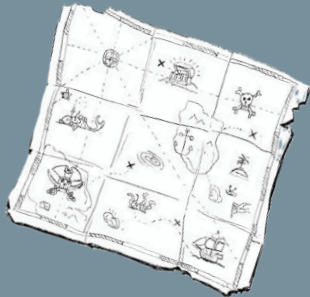

Рятувальник річки пливе по Тисі на каяку, зробленому з річкових відходів. Той, хто вміє веслувати, дивиться на природні водойми зовсім іншими очима і стає особливо чутливим до забруднення. Фото: Ванда Молнар.

КАРТА СКАРБІВ

КУДИВЕДЕЧЕТВЕРТИЙРОЗДІЛ?

3. Четвертий розділ пропонує ряд рішень для того, щоб ви поступово стали ближчими до природних водойм.

На прикладі рятувальників річок переконаєтеся, що не тільки ви можете отримати від річки сили, спокій, свіжість, а й, нарешті, повернути їй щось :-).

1. У школі ми звикли, що вивчаємо мови. Природа також надсилає повідомлення, «говорить» з нами, сигналізує нам, але мало хто може її зрозуміти. Якщо хочете порозумітись із річками, перегляньте [четверту презентацію!](#)

2. Ті, хто хочуть бути успішними у цьому світі, що постійно змінюється, мають бути відкритими до нових знань. Сюди стосуються і взаємні стосунки з річкою, для налагодження яких є кілька цікавих можливостей.

4. Якщо ви зрозумієте, чому потрібно співчувати живим істотам, що мешкають у річках, а також діяти, якщо річка в біді..., тоді від того, щоб ви стали рятувальниками річок, вас відділяє тільки один крок...;-)

КОМПАС

ВОДА ВПЛИВАЄ ПОЗИТИВНО. ВОНА НЕОБХІДНА ДЛЯ ВІДТОЧИНКИ,
НАГОДОВЕННЯ, ТРЕНУВАНЬ АЛЕ В ЧОМУ Ж ЧАРІВНА СИЛА ВОДИ І
ЯК МОЖНА ПОТРАПИТИ З НЕЮ ВІДПІСНІШІ ВІДНОСИНИ? ЗАРАЗ
З'ЯСУЄМО!

Занурте ноги у воду, і Ваш настрій одразу ж покращиться;-)!
Фото: Емеше Шілімон

Відколи існує світ, люди шукають зцілення біля води, у воді та з води. Лікувальні купальні, тривала прогулянка берегом річки, хороша морська відпустка мають стільки **корисних властивостей**, що лікарі призначають їх при різних захворюваннях – від давніх часів і до сьогодні. Цей метод має збірну назву. **Блакитна терапія (Blue Therapy) лікує водою** як через безпосередній контакт (лікувальні води, плавання, веслування), так і через близькість до води (свіже повітря, заспокійлива дія від споглядання великих водних поверхонь). Ефект майже миттєвий: рівень стресу знижується, настрій покращується, людина заспокоюється. Багато хто насправді цього не усвідомлює, але якщо у них є якісь проблеми або вони прагнуть спокою, то все одно шукають близькості води. Для рятувальників річок очищення річки також служить цій меті. Відчуття того, що ми зробили щось добре для природи, є безцінним. Блакитна терапія має ще безліч можливостей. В дусі **навчання протягом усього життя** вона відкриває багато нових можливостей для того, щоб ви могли встановити тісніший, більш безпосередній зв'язок з водою, з річкою, що звивається поруч з вами. Ознайоммось із ними!

Напевно, ви відчували, **яким спекотним буває велике місто влітку**, у полуденну спеку. Асфальт, бетон, скляні поверхні випромінюють стільки тепла, що ми навіть не знаємо, куди втекти. Хтось бачить рішення в розрекламованих охолоджених напоях у пляшках...; але в нас є краща ідея! **Вирушайте до найближчої річки**, струмка чи відкритого пляжу! Як тільки ви наблизитесь до води, відчуєте, наскільки прохолоднішим і чистішим стане повітря. Але змінюється не лише клімат: **настрій людей**, які живуть біля річки, озера чи моря, **також інший**. Більшість веслярів, плавців, рибалок спокійні, добрі та врівноважені, розмовляти з ними зовсім інша справа, ніж із втомленими від міського стресу людьми. Але будьте обережні! Не плутайте людей води з тими, хто розсікає воду на великих моторних човнах та гучних гідроциклах, викидаючи їдкий дим, не звертаючи уваги на збовтану воду та порушене живе середовище. Бензинові ненажери несуть із собою шум та забруднення великого міста.

Люди води, які розуміють мову річок і морів, зовсім інші: вони подорожують водними просторами або власними силами, або за допомогою відновлюваних джерел енергії. Люди води **співчують річці** й самі борються з шумовим, димовим, хвильовим та пластиковим забрудненням. А рятувальники річок усі як один належать до людей води, які не лише спостерігають за живим світом, погодою, іншими подорожуючими по воді..., але й завжди готові здобувати нові знання. Подивімося, скільки багато можливостей є для того, щоб і ви порозумілися з річкою!

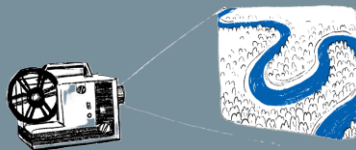
-
-
- **Дивись воду!** – спостереження за водою спочатку наодинці, а потім з друзями та сім'єю;
 - **Шукай скарби, кидай каміння!** - збір деревини, що принесла річка, магнітна ловля, кидання каміння, змагання з гри у «жабки»;
 - **Намочи себе водою!** – занурення ніг у воду, споліскування обличчя, потім – повне занурення;
 - **Пірнай!** – плавання, пірнання з аквалангом;
 - **Спробуй себе на воді!** – веслування, катання на човні, плавання на вітрильнику;
 - **Фотографуй природу!** -прогулянки на природі, фотографування;
 - **Річкова терапія!** - систематичне відвідування річки, подорожі водою, медитація, відпочинок, зарядка, програми біля води...

REACT & REPURPOSE. НЕ ПРОХОДЬТЕ МОВКИ

ПОВЗ ЗАБРУДНЕННЯ – ВМКАЙТЕ ФАНТАЗІЮ

др ді!

ЧАС ДЯТИ ЯКЩО ВИГОТОВИ ОТРИМУВАТИ НОВІ
ЗНАННЯ, КЛІКАЙТЕ НА ЗОБРАЖЕННЯ СТРАВА І
ВІДКРИЄТЬСЯ ПРЕЗЕНТАЦІЯ, ЩО УЗАГАЛЬНОЄ
ЧЕТВЕРТИЙ РОЗДІЛ

ЯКЩО ВИ ЗАКІНИЛИЗ ПРЕЗЕНТАЦІЄЮ НАСТАВ
ЧАС ДІЯ ГЕРВІТЯДУ ФІЛЬМУ. ЦЬОГО РАЗУ У
СЕРІАЛ «5 КРАЇН - 1 РІКА» МИ ПОПЛИВЕМО ПО
ВОДІ. СУБТИТРИДР ФІЛЬМУ ДОСТУПНІ ВСІМА
МОВАМИ НАРОДІВ, ЦЬО ЖИВУТЬ БІЛЯ ТИСЯ
КЛІКАЙТЕ ВІДЕО!

ПІДЯТИЯКІР!

КОЛЕКТИВНІ ІГРОВІ ЗАВДАННЯ

Піднімаємо якір, і вперед до пригод! На вас знову чекають три завдання: пляшкова пошта і пов'язана з нею вікторина, одне завдання в приміщенні та одне на відкритому повітрі. Після читання пляшкової пошти ми дещо по-іншому подивимося на Дунай, адже не так давно ним плавали вікінги та супергерої (4.1). І сьогодні є супергерої, які плавають річками! Хтось очищає річку, хтось веслує нею, або плаває в ній, інші приходять туди відпочити... Час з'ясувати, хто ці сучасні герої, і як їх можна відвідати (4.2)! Під час завдання на відкритому повітрі весь клас збереться і вирушить спробувати один із методів блакитної терапії. Це залежить від вашої країни, річки та школи, яку саме подію ви оберете; головне, щоб усі ви трохи намокли та відчули бажання «ходити на воді» ;-) (4.3). На наступних сторінках ви знайдете допомогу до всіх трьох завдань, і будь-коли зможете повернутися до перегляду презентації. Натиснувши на QR-код або посилання на презентацію «ДО ДІІ!», ви також знайдете слайди з детальним описом завдань. Бажаємо успіхів у виконанні завдань!

4.1. ПЛЯШКОВА ПОШТА

Прочитайте пляшкову пошту, потім об'єднайтеся у групи та перейдіть до вікторини. Тепер з'ясуємо, хто з вас був уважний :-)_
Детальніше на НАСТУПНІЙ СТОРІНЦІ!

4.2. У ПРИМІЩЕННІ

Зберіться разом і обговоріть, хто як використовує блакитну терапію. Нагадуйте одне одного! Для отримання детальних інструкцій
ГОРТАЙТЕ ДВІ СТОРІНКИ

4.3. НА ПОВІТРІ

Оберіть одне з методів блакитної терапії, і вперед до води!
Для отримання детальних інструкцій
ГОРТАЙТЕ ДВІ СТОРІНКИ

Привіт! Це четверта пляшкова пошта третьої книги. Усі чули про вікінгів але мало хто знає, що на своїх витончених дерев'яних кораблях вони впевнено плавали не лише морями, а й річками. Свої довгі кораблі з красивими прикрасами на носу вони приводили в рух то вітрилами, то веслами. Вікінги також плавали Дунаєм, але найбільше – Дніпром та Волгою, налагоджуючи торгові шляхи між Балтійським та Чорним морями. Все це відбувалося понад тисячу років тому, проте не вікінги були першими мореплавцями, торговцями та воїнами, які борознили ці води. Аргонавтика – це хроніка однієї з найвідоміших грецьких міфологічних морських подорожей, у якій такі герої, як Геракл (пізніше римське ім'я: Геркулес), плавав Чорним морем вгору Дунаєм понад дві тисячі років тому! Достовірність стародавніх міфів важко встановити. Але що ми знаємо напевно: у 2018 році археологічна експедиція на глибині 2000 метрів виявила найдавніші у світі корабельні уламки. Збережена у чудовому стані грецька галера має 2400 років. Якщо ви також хочете піти слідами стародавніх мореплавців, беріть весла та вирушайте на річку!

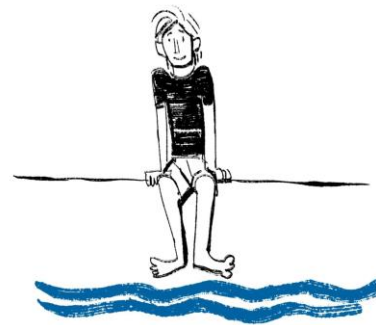
ПРОЧИТАЛИ? ВПЕРЕД НА ВІКТОРИНУ У ВСТУПНІЙ ПРЕЗЕНТАЦІЇ!

4.2 ЗАВДАННЯ У ПРИМІЩЕННІ ОГЛЯД МЕТОДІВ БЛАКИТНОЇ ТЕРАПІЇ

Щоденний стрес, напругу, породжену сучасним світом, дуже добре можна зняти поблизу води. Існує безліч методів блакитної терапії, починаючи від веслування та плавання, закінчуючи риболовлю, медитацією, гідротерапією, дайвінгом та киданням камінців у воду. З'ясуйте, в кого який досвід у таких практиках! Якщо ви регулярно буваєте біля води або маєте будь-який позитивний досвід, обов'язково поділіться ним з іншими! Потім об'єднайтеся у групи та придумайте, який метод ви хотіли б спробувати і чому! Наприклад, один ваш однокласник займається дайвінгом, інший – веслуванням. Поставте такі запитання: який з цих методів можна спробувати після школи? Як далеко знаходиться місце для занять? Скільки часу це займе? Скільки це коштує? Прийміть рішення разом, у групі; потім подумки підготуйтеся до подорожі!

4.3 ВИПРОБУВАННЯ ОДНОГО З МЕТОДІВ БЛАКИТНОЇ ТЕРАПІЇ

Коли ви обрали спільну програму блакитної терапії, тоді вперед, до води! У найкращому випадку весь клас разом може вирушити на «водну програму» (наприклад, спільна прогулянка на човні, веслування або барбекю на березі). Якщо це неможливо, тоді можете спробувати блакитну терапію у менших групах. Мета полягає в тому, щоб кожен на власній шкірі відчув благотворний вплив блакитної терапії. Для вимірювання ефекту слугує анкета, яку вам потрібно заповнити як до, так і після спільної програми! Після спільної програми приділіть час обміну досвідом: з надісланих результатів створіть таблицю або наочні графіки. Перегляньте разом результати, обговоріть, як на вас вплинуло перебування біля води!

[Анкета до](#) блакитної терапії

[Анкета після](#) блакитної терапії

Молодь також багато робить для порятунку річок – і водночас отримує багато знань про судноплавство... Фото: Еріка Кубіні

СКРИНЬ СКАРБІВ

ЗАСОБИ ГРИГАДДЯ

- ☐ ДОСТУП ДО ІНТЕРНЕТУ, ПРОЕКТОР
- ☐ 1 СМАРТФОН, ПЛАНШЕТ З ІНТЕРНЕТОМ НА 5 000 Б
- ☐ ПЕТ-ПЛЯШКИ
- ☐ РУЧКА ПАПР
- ☐ ОНЛАЙНАКЕТИ
- ☐ ПЕТТАБУ

Якщо тебе цікавить веслування, пошукай поблизу станцію човнів або веслувальний клуб! Якщо є хороша команда, варто навчитися ходити під вітрилом...Фото: Ванда Молнар

Найбільше у світі судно для очищення річок, фінансоване громадою, PETÉNYI, побудоване на ПЕТ-пляшках. Фото: Даніель Сечені

5

ПОСІБНИК РЯТУВАЛЬНИКІВ РІЧОК, КНИГА 3
РОЗДІЛ 5, В ЯКОМУ З'ЯСУЄМО, ЗВІДКИ БЕРУТЬСЯ

РЯТУВАЛЬНИКИ РІЧОК У СВІТІ

ЯКІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ І ПОДАЛЬШИХ КРОКІВ Є У ПОРЯТUNKУ РІЧОК;
ЯК МИ МОЖЕМО ТУРБУВАТИСЬ ПРО СВОЇ ВОДИ І ЯКИЙ ШИРОКИЙ МІЖНАРОДНИЙ
ГОРИЗОНТ

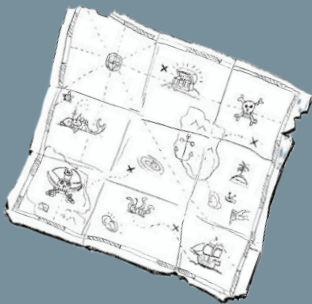

Щось зробити для довкілля – захоплююче почуття! Де б ви не були у світі, люди, які турбуються про природу, об'єднуються у хороші і дружні спільноти. Варто доєднатися до них :-)! На фото – молоді рятувальники річок, ПЕТ-пірати та волонтери після успішної акції. Фото: Емеше Шілімон

КАРТА СКАРБІВ

КУДИВЕДЕ П'ЯТИЙ РОЗДІЛ?

3. Стає зрозумілим, що очищувати річку можна надзвичайно різними способами.

Для учнів нові перспективи відкриває волонтерство та участь у громадських ініціативах; дорослі можуть реалізувати себе як вчителі на курсах, обрати відповідну спеціальність, мережа шкіл-рятувальників річок чекає на завзятих учасників.

1. Рано чи пізно настане той момент, коли стіни школи стануть замалими, і все більше учнів почне цікавитись, що можна зробити на канікулах або після школи? І тут в нагоді стане п'ята презентація.

2. У п'ятому розділі з'ясуємо, що навчені рятувальники річок отримують не тільки знання та обладнання, а ще хорошу і дружну спільноту – і саме заради цього варто навчатись!

4. Настав час з'ясувати, що цікавить саме вас! Річкам можна допомагати у якості дослідника, матроса чи екскурсовода; або, якщо вам сподобалося рятувати річки, настав час записатися на курси рятувальників річок від РЕТ Кура!

КОМПАС

РЯТУВАЛЬНИКИ РІЧОК ОСОБЛИВО БАГАТО ЗНАЮТЬ ПРО РІЧКИ, ПРАВИЛА ПОВЕДІННЯ З ВІДХОДАМИ, ПРО СТАЛІЙ РОЗВИТОК ТА ЕКОНОМІКУ ЗАМКНУТОГО ЦИКЛУ. ХТОСЬ ВЖЕ НАРОДІВСЯ РЯТУВАЛЬНИКОМ РІЧОК, А ХТОСЬ СТАВ НИМ У ДРОСЛОМУ ВІЦІ. ПОГЛЯНЬМО, ЯК САМЕ

Молоді волонтери РЕТ Кира навчаються в університетах по всьому світу, використовуючи знання, які здобули біля річки. Фото: Аттіла Давід Молнар

Діти човна (Boat kids). Так називають дітей, які завдяки своїм батькам майже народжуються у світі судноплавства. Особливо перші роки життя цих дітей сповнені пригод: вони **ростуть переважно біля води** і свій вільний час також проводять біля води або на воді. На щастя, у РЕТ Кира таких "дітей човна" також багато! Деякі з'явилися на світ тому, що їхні батьки познайомилися під час очищення річки та вирішили створити сім'ю. Інші ще не народилися, але їхні мами вже сідали у РЕТ-човен і веслували, будучи вагітними. А є й такі, хто святкував свій перший день народження на річці, на човні, збудованому з пластикових пляшок, і з того часу щороку повертаються. Ці діти **утворюють згуртовану спільноту**, і їх пов'язують нерозривні зв'язки з річкою. Веслування та плавання – їхня стихія; і, незважаючи на юний вік, вони зробили для чистоти річок більше, ніж більшість дорослих. Не буде перебільшенням сказати про них, що вони – **природжені рятувальники річок :-)**...

На щастя, не лише той може стати рятувальником річок, хто народився у човні. Якщо ви готові до пригод і прагнете заради чистих річок та морів часто подорожувати, долати виклики та незручності, перед вами відкриється широкий спектр захоплюючих можливостей. Нижче – без претензії на вичерпність – ви можете ознайомитися з кількома прикладами від Об'єднання «РЕТ Кира».

Аліз, будучи вчителькою, зголосилася стати ПЕТ-піратом, потім пройшла навчання рятувальників річок – і сьогодні вже розробляє навчальні матеріали для Шкіл рятувальників річок. **Ката**, будучи логістом та педагогом-екологом, стала ПЕТ-піратом, а потім рятувальником річок – сьогодні вона організовує поїздки Пластикової майстерні по всій Європі. **Гері** закінчив екологічну інженерію, а зараз виступає з лекціями про очищення річок у штаб-квартирі ООН. **Гефі** з садівника став оператором та ведучим МЮМЮ; **Чані** зі студента-соціолога – капітаном човна та керівником експедицій; **Бела** з водія вантажівки – директором одного з Центрів рятувальників річок. **Шара** робить подкасти, **Меші** знімає фільми, а **Жужі** пише заявки на гранти та координує проекти. Але Об'єднання «РЕТ Кира» – не єдина організація, яка може багато зробити заради чистіших річок та морів. По всій Європі та світі кращі з кращих **ініціатив та проектів чекають**, щоб ви приєдналися, стали волонтерами, громадянськими науковцями, координаторами проектів. Можливо, ви не будете заробляти стільки грошей, як ті, хто піде працювати у велику компанію. Проте ваша робота матиме **сенсація**, і якщо багато завзятих та талановитих людей працюватимуть заради чистих річок, немає нічого неможливого! Погляньмо, які є можливості!

- [ПЕТ-матрос, ПЕТ-пірат, школа рятувальників річок](#) – зануртесь у «Посібник рятувальників річок»;
- [ПЕТ-пірат](#) – подай заявку на участь в одному із заходів РЕТ Кира, збудуй ПЕТ-корабель і змагайся;
- [Волонтер](#) – присвяти свій час та енергію одній з акцій з очищення річок;
- [Рятувальник річок](#) – пройди курс з порятунку річок і влаштовуй власні акції з порятунку річок;
- [Оператор та аніматор МЮМЮ](#) – ознайомся з роботою Пластикової майстерні, розвивай, виробляй екологічно свідому продукцію;
- [Інноватор](#) – придумай нові ідеї, проекти;
- [Закордонні організації, ініціативи](#) – шукай оголошення, підпишись на розсилки, напиши автобіографію та подорожуй!!

REPAIR & RETHINK. ГОДУМАЙ ЦО ТИХО-ЕШ
РОБИТИ ЗІ СВОЇМ ЖИТТЯМІ ВИТРАВТЕ ЦО
ЗІГСУВАЛИ НАШІ ГРЕДКИ

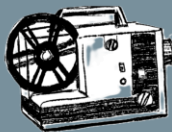

Кароль Дьенеш (справа) в молодості пройшов маршрут Блакитного туру з Палом Рокенбауером; багато подорожував, веслував і їздив на велосипеді. Завдяки своєму величезному досвіду водного туризму став незамінним провідником і екскурсоводом ПЕТ Кира на Тисі. На фотографії – він зі своїм сином та онуком, які є завзятими ПЕТ- піратами :-). Фото: Еніке Кубіні

Очищення річки також може бути сміливістю. Найкраща команда, окрім

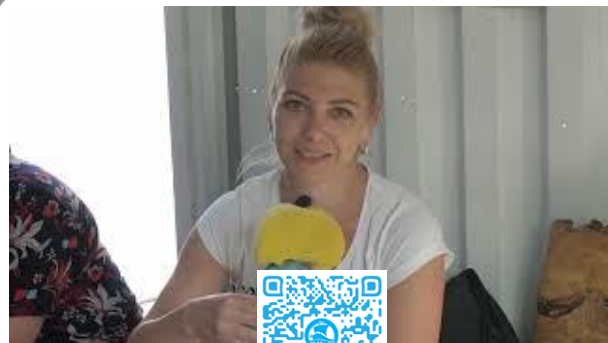
дрді!

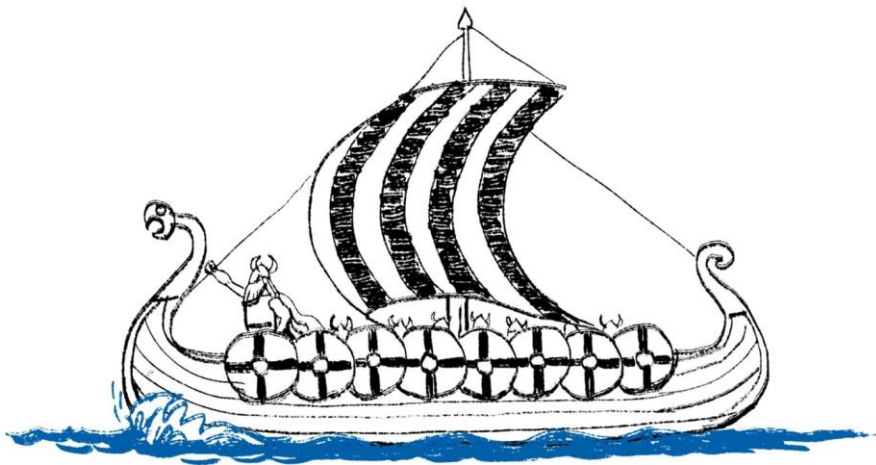

ЧАС ДІЯТИ ЯКЩО ВИГОТОВИ ОТРИМУВАТИ
НОВІ ЗНАННЯ, КЛІКАЙТЕ НА ЗОБРАЖЕННЯ
СТРАВА І ВІДКРИЄТЬСЯ **ПРЕЗЕНТАЦІЯ**, ЩО
УЗАГАЛЬНЮЄ П'ЯТИЙ РОЗДІЛ

ЯКЩО ВИ ЗАКІНИЛИ З ПРЕЗЕНТАЦІЄЮ НАСТАВ
ЧАС ДІЯТИ ПЕРЕТЯГНУТИ ФІЛЬМ. ЦЬОГО РАЗУ У
СЕРІАЛІ «5 КРАЇН - 1 РІКА» ВЧИТЕЛІ З ШКІЛ
РЯТУВАЛЬНИКІВ РІЧОК РОЗКАЖУТЬ ПРО СВОЇ
ПЕРШІ ВРАЖЕННЯ У РЕТІ КІРА. СУБТИТРИДР
ФІЛЬМУ ДОСТУПНІ ВСІМА МОВАМИ НАРОДІВ, ЩО
ЖИВУТЬ БІЛЯ ТИСЯЧІ КЛІКАЙТЕ **ВІДЕО!**

5.2 ЗАВДАННЯ У ПРИМІЩЕННІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО РЯТУЮТЬ РІЧКИ І ЧИСТЯТЬ ОКЕАНИ, У СВІТІ

Об'єднайтеся у групи, потім увімкніть ноутбук чи смартфон, і наважтеся вийти у міжнародні води! Ваше завдання – знайти такі організації чи ініціативи у світі, які працюють над очищенням річок та морів, а також залюбки приймають у свої ряди волонтерів. Обговоріть, до якої з них ви хотіли б долучитися і чому. Якщо ви справилися з цим завданням, розкажіть про обрану вами організацію іншим. Ось кілька прикладів, хоча список не є вичерпним:

[River Cleanup](#) (Голландія)

[FlipFlop](#) (Кенія)

[Sea Monkey Project](#) (Малайзія)

[Plastic Pirates](#) (Німеччина)

5.3 ЗАНЯТТА НА ПОВІТРІ ВОЛОНТЕРСТВО, ДОСЛІДЖЕННЯ, ПРИГОДИ ЧИСТИХ ВОДОЙМ

ПОЇЗДКИ,
ЗАРАДИ

У останньому завданні ми заохочуємо вас вирушити в дорогу, переступити власні межі – і державні кордони також. Якщо ви дійшли до цього місця в книзі і маєте диплом ПЕТ-пірата – а ваш учитель вже є педагогом-рятувальником річок – тоді це ваш шанс приєднатися до РЕТ Кира! Приходьте на один із наших літніх заходів, подивіться на власні очі, як виглядають справжні річкові перегони на човнах! Або станьте волонтером, допоможіть організувати акції з очищення річок. Якщо ж ви прагнете долучитися до ще більших завдань, пройдіть навчання рятувальників річок РЕТ Кира, а потім беріть участь у міжнародних проєктах в межах та за межами Європейського Союзу, по всьому басейну Дунаю! Ми чекаємо на вас! Кілька можливостей – без претензії на вичерпність – у РЕТ Кира:

[Зв'язки з громадськістю](#)

[Волонтерство](#)

[Літні змагання на ПЕТ-човнах](#)

[Навчання, продукти та проєкти
з порятунку річок](#)

СКРИНЬ СКАРБІВ

ЗАСОБИ ГРИГАДЛЯ

- ☐ ДОСТУП ДО ІНТЕРНЕТУ, ПРОЕКТОР
- ☐ 1 СМАРТФОН ЧИ ПЛАНШЕТ З ІНТЕРНЕТОМ НА 5 ОСІБ
- ☐ ПЕТ-ПЛЯШКА
- ☐ РУЧКА, ПАПІР
- ☐ ПЕТ-ТАБУ

Місце, де зустрічаються річки Марош та Тиса біля м.Сегед.
Фото: Емеше Шілімон

ЗЕМЛЯ НА ГОРИЗОНТІ!

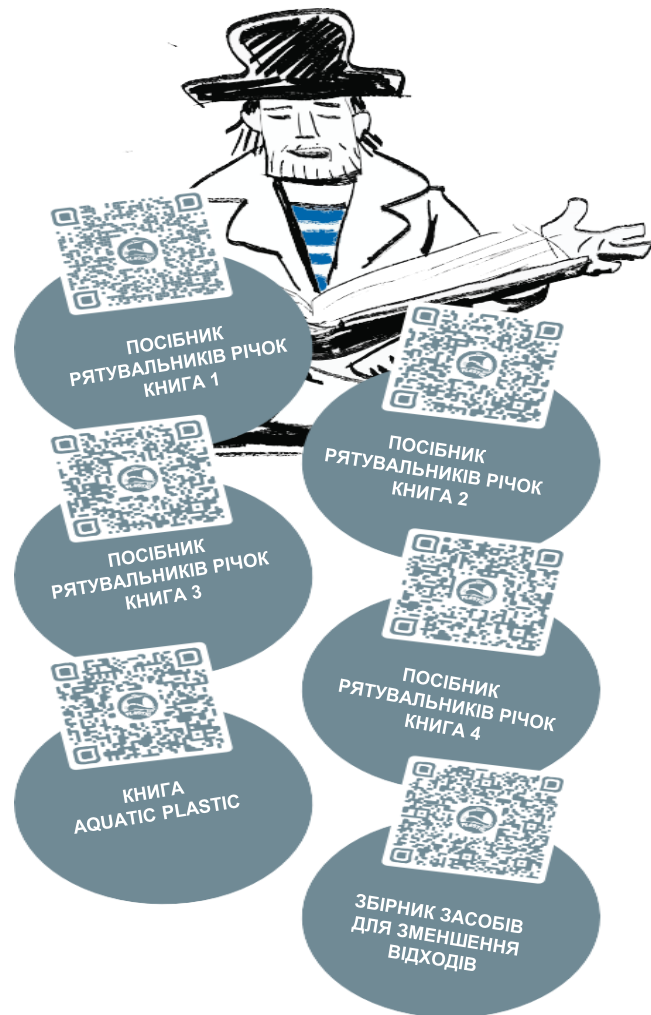
СТАЄМО НА ЯКРІ І ПІДСУМОВУЄМО

Третя книга «Посібника рятувальників річок» створена спеціально для «Шкіл рятувальників річок». Для тих учнів та педагогів, які після опрацювання перших двох книг чекають на нові виклики та завдання. Для тих, хто не задовольняється отриманням диплому ПЕТ-матроса чи ПЕТ-пірата, а хоче дізнатися ще більше про річки та моря – і зробити ще більше для чистоти водойм, вільних від пластику. Сподіваємося, нам вдалося зміцнити ваш інтерес та ентузіазм щодо річок, а також відкрити такі перспективи, які виходять за межі шкільних занять. Якщо вам сподобався «Посібник рятувальників річок», не зупиняйтеся на досягнутому! Не розслабляйтеся, навіть якщо ви успішно виконали завдання третьої книги; навіть тоді, коли вже отримали атестат зрілості! Відкрийте для себе красу та виклики роботи волонтера влітку! Зареєструйтеся волонтером у PET Купа! Шукайте стипендії, подавайте заявки на вільні місця в організаціях, що займаються захистом річок та очищенням морів! Продовжуйте навчання, ставайте фахівцями з охорони навколишнього середовища, водного господарства або судноплавства. Пам'ятайте: 71% поверхні Землі вкрито водою. Хто вміє плавати, веслувати, ходити під вітрилом, хто добре почувається на хвилях, тому належить увесь світ! І наостанок добра порада... Як хороша «Школа рятувальників річок», ніколи не забувайте про ділянку берега, взяту вами під опіку. Передавайте догляд за нею та її представництво наступним класам, і куди б вас не заніс вітер, час від часу повертайтеся додому... І якщо вже ви там, киньте камінець у річку!

Якщо вам сподобалася книга, рекомендуємо звернути увагу на інші книги серії навчальної літератури «Чиста Тиса». Просимо, якщо під час порятунку річок ви зробили фотографії, якими хотіли б поділитися на офіційному вебсайті рятувальників річок, відвідайте вебсайт «Чиста Тиса» тут: www.tisztatisza.eu.

Дякуємо за вашу допомогу від імені річки та всіх її мешканців!

Аттіла Давід Молнар, Аліз-Хайнал Бодісни, Аннамарія Фаркаш, Жужанна Біттер, Зіта Сьольоші-Шебештен, педагоги проєктів «5 країн – 1 річка» та «Школи рятувальників річок», а також рятувальники річок PET Купа на Тісі.

У Словаччині, вздовж притоки Дунаю, дитячий садок «Королівство казок» взяв опіку прекрасну ділянку берега. Фото: Лелкеш Жужа

Куди б не закинула вас доля, завжди шукайте воду. На березі річки чи озера завжди знайдете спокій, підбадьорення, натхнення. Фото: Крістіна Палвелді

Фінансується Європейським Союзом. Думки та твердження, висловлені в цьому матеріалі, відображають точку зору автора(ів) і не обов'язково збігаються з офіційною позицією Європейського Союзу або Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (EACEA). Ані Європейський Союз, ані EACEA не можуть бути притягнуті до відповідальності через них.

Фінансується
Європейським Союзом

Посібник рятувальників річок, книга 3. Е-книга, друге цифрове видання.

Видано як частину [серії навчальної літератури «Чиста Тиса»](#) англійською та усіма мовами басейну річки Тиса (українською, румунською, угорською, словацькою та сербською) в рамках проєктів Erasmus+ «5 країн – 1 ріка» та «Школи рятувальників річок».

Автор: Аттіла Давід Молнар

Співавтори: Зіта Сьольоші-Шебештен (learning designer), Аліз-Хайнал Бодісни (пластиково освіта), Аннамарія Фаркаш (відомості з рятування річок), Жужанна Біттер (координування, зменшення відходів)

Редактори, професійна перевірка: Бедьо Карольни та Ґерґель Ханко (Будапешт, Угорщина), Еліза Маштан (Нодьбаня, Румунія), Аліз Хайнал Бодісни (Шарошпатак, Угорщина), Еніке Гей (Ужгород, Україна), Ержебет Хуста (Мадьярканіжа, Сербія), Тімея Штумпф Янічни (Шарошпатак, Угорщина), Марія Кеслер (Ясіня, Україна), Жужа Лелкеш (Нодьфедимеш, Словацьчина), Анна Сабадош (Ужгород, Україна), Зіта Сьольоші-Шебештен (Будапешт, Угорщина), Ержебет Бекешші (Сатмарнеметі), Нора Ханко (Угорщина), а також викладачі курсу «Tiszai PET Kupa Folyómentő» (рятувальники від PET Kupa на Тисі). Переклад на мови басейну річки Тиса виконали, переклади перевірили викладачі та партнери проєктів Erasmus+ «5 країн -1 ріка» та FMIP, залучені до роботи на договірних умовах.

Ілюстрації: Арон Ґаудер

Дизайн, іконки: Емеше Шілімон, Stockio, Freepik, Flaticon

Фото: Крістіна Палвелді, Еніке Кубіні, Ванда Молнар, Томаш Варга, Ґерґель Ханко та волонтери PET Kupa

Оформлення, верстка: Томаш Батор

Редактор: Марія Ковач Асодіне

Підготовлено в рамках проєкту Erasmus+ «Школи рятувальників річок» (код програми: 2023-1-HU01-KA220-SCH-000166027) за підтримки Європейського Союзу.

«Посібник для рятувальників річок» виданий за підтримки товариства Természetfilm.hu та об'єднання «PET Kupa» 5000 Солнок, площа Гутенберга 2. V/3.

www.petkupa.hu

hello@petkupa.hu